

Etické problémy vo vede.

Vedci pôsobia v rámci istej 'kmeňovej' kultúry, pravidiel, mravov, zvykov, zvyklostí a idiosynkrazií (zvýšenej citlivosti na niektoré javy), s ktorými sa vo všeobecnosti zoznamujú prostredníctvom intelektuálnej osmózy hlavne vo vzťahu učiteľ- žiak. Odporozorovaným sa stáva všetko: prístup k riešeniu vedeckých problémov, spôsob organizovania experimentov, narábanie s informáciami, výber časopisov na publikovanie, výber miesta pre zahraničné stáže, spôsob zháňania financií, ale aj samotný slovník a správanie v komunite. Väčšina týchto otázok je spojená s túžbou jednotlivca po osobnom uznaní, finančnom ocenení a každá je podfarbená morálnymi odtienkami.

Diskutovať etické dilemy v (ani) akademickom prostredí nemusí byť jednoduché.

O tom, že sa jedná o dôležitú vec svedčí aj to, že medzinárodná organizácia International Union of Biochemistry and Molecular Biology prijala na svojom zasadnutí v decembri 2005 tzv. Etický kódex, ktorý bol publikovaný v časopise *Biochemistry and Molecular Biology Education* (2006) 34:3, a ktorý naznačuje etické/morálne povinnosti vedcov k verejnosti, k ostatným členom vedeckej komunity ako aj k študentom, o ktorých vzdelávanie sa starajú.

Prof. Carl Djerassi (Stanford University, USA) navrhuje vo svojom článku publikovanom v časopise *Nature* (1998) 393:511-513 použitie didaktického nástroja '*science-in-fiction*' ako jednu z ciest, prostredníctvom ktorej je možno (virtuálne úplne) anonymne diskutovať otázky týkajúce sa etických problémov vo vede.

Inšpirovaná jeho prístupom som podnikla experiment s 21 študentami 1. ročníka magisterského štúdia odboru Biochémia a Molekulárna biológia, s ktorými som v tom čase (ZS 2007) mala seminár z molekulárnej biológie 3. Poprosila som ich, aby spolu napísali poviedku zapodievajúcu sa aspektami vedeckého správania a príslušných praktík v akademickom prostredí. Každý odstavec obsahujúci približne 10 viet bol napísaný iným študentom tak, že píšajúci nepoznal identitu žiadneho z predchádzajúcich autorov. Každý študent nakoniec pridal k príbehu dvadsiaty druhý odstavec, čím došlo k vytvoreniu 21 rôznych koncov, z ktorých bol potom na spoločnom stretnutí vybratý hlasovaním jeden, ktorý sa páčil najviac. Autorstvo jednotlivých odstavcov zostalo neznáme aj po ukončení písania.

Vzniknuté dielo obsahovalo 4660 slov, ktoré som pre potrebu uverejnenia zeditovala na výsledných 3317, ktoré si môžete teraz prečítať.

Experiment s poviedkou (Autormi sú študenti 1. ročníka magisterského štúdia odboru biochémia a molekulárna biológia Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave, školský rok 2007/08, edične upravila Dr. Ingrid Bhatia-Kiššová):

Kevin sedel na lavičke a pil kávu z papierového kelímka. Vedľa neho na pokrčenom papierovom vrecku ležal nedojedený kúsok sendviča, ku ktorému sa už nemal chuť vracieť. Obyčajne obeduje s kolegami v jedálni, ale hoci má ich spoločnosť rád, teraz chcel byť sám. Vytratil sa preto z laboratória skôr a nepozorovane vykĺzol do parku za ústavom. Jeho myseľ sa stále vracala k rannému stretnutiu. Išlo o pravidelné stretnutie celého tímu, na ktorom ako vždy spoločne hodnotili najnovšie výsledky svojho výskumu. Spolu s ostatnými zdieľal nadšenie z toho, že sú na stope niečomu veľkému. To ho motivovalo a jeho myseľ bežala na plné obrátky. Neprijemný pocit ho premohol náhle. Vlastne to nebolo nič konkrétne. Bol to len pohľad. Sprvu ho zamrazilo, akoby videl niečo, čo malo jeho očiam ostať skryté, alebo vypočul dôverný rozhovor, ktorý vypočuť nemal. Pocit sa však vracal a od tej chvíle sa ho nevedel zbaviť. Ten profesorov pohľad nebol adresovaný jemu. Smeroval ponad jeho plece, kde sedela Meredith a nebol to len pohľad, aký si muž vo chvíli, keď si myslí, že nikto nevidí, dopraje na dievča, akým Meredith bola. V tom pohľade bolo niečo, čo ostatným uniklo a on to zachytil, aj keď o to nijako neusiloval.

Čo len môže kapacita, ako náš profesor, chcieť od Meredith? Najskôr Kevinovi napadlo, že si vyžaduje len jej pozornosť, ale to predsa neprichádza do úvahy. Nie, nie, to určite nie. Meredith je predsa mladá, oveľa mladšia ako profesor a on je navyše ženatý. Alebo žeby predsa išlo o krízu stredného veku, akúsi snahu ešte poslednýkrát zaujať? Toto sa prehánalo v hlave mladému vedcovi, ktorý sedel na lavičke a pomaly si uvedomoval, že táto, možno celkom bezvýznamná udalosť, ho úplne vyviedla z miery. Možno sa práve on usiloval upútať Meredith a profesor sa stal jeho sokom. Medzičasom sa opäť prihlásil hlad a Kevin siahol po sendviči. Ako ho však zodvihol, všimol si na papierovom vrecku načmáraný akýsi odkaz. Sendvič mu priniesla Meredith, vraj ich rozdávali po stretnutí. Na papierovom vrecku bolo napísané - 13.00 hod POD DUBOM. Čo to je? Kevinovi sa náhle zvýšil tep...

... srdce mu išlo takmer vyskočiť z hrude. Náhle si uvedomil skutočnosť, ktorú si až doteraz nechcel priznať. Meredith nepovažuje len za svoju kolegyňu. Bola niečo viac. Jeho myseľ sa sústredila len na ňu. Ten profesorov pohľad... Čo len mohol znamenať? Bol v parku, bola 1 hodina. Odísť už nemohol. Bezradným pohľadom sledoval štíhlu ženskú postavu, ktorá sa k nemu blížila. Ani si neuvedomil a Meredith už sedela vedľa neho na lavičke. „Som veľmi rada, že si tu,“ povedala tichým a ustarosteným hlasom. Jeho obavy sa naplňali. Prečo má tak ustráchaný hlas?, myslel si. „Potrebujem sa s niekým poradiť, no nevedela som s kým...vieš Kevin, keď profesor...“ Nemohla dokončiť vetu. Slzy a vzlyk jej to nedovolili.

„Meredith, čo ťa trápi?“ opýtal sa Kevin. „Profesor ti nedá pokoj? Videl som ako sa na teba dnes díval.“ Meredith so zovretým hrdlom odpovedala: „Je pre mňa veľmi ťažké o tom rozprávať.“ Kevin ju chytil za ruku, ako keby ju chcel uistiť v tom, že mu môže veriť. Po tomto povzbudzujúcom geste Meredith Kevinovi vysvetlila, že nejde o žiadne prejavy náklonnosti zo strany profesora. Povedala, že nedávno sa stalo niečo, čo sa ani nemalo stať. Bolo to asi pred dvoma týždňami neskoro poobede, keď všetci pracovníci už boli preč a ona ešte dokončovala svoju elektroforetickú separáciu. V laboratóriu bola len ona a profesor, ktorý sa ešte venoval úradným záležitostiam. Sem-tam nervózne prebehol z laboratória do kancelárie držiac hľbu spisov v ruke. Na zemi zazrela nejaký dokument, ktorý zodvihla a prečítala. Obsahoval výskumné plány laboratória pre nasledujúce obdobie. V nich stálo, že v najbližšom čase sa

rozbehne aj ilegálny výskum. „Keď som si to čítala, tak som ostala úplne zhrozená“, povedala Meredith. Profesor ma pristihol a vyhrážal sa mi, že ak niečo komukoľvek prezradím, bude so mnou zle. Kevin ostal úplne nemý. „S tým musíme niečo urobiť“, povedal po chvíli mlčania a rukou sa prehrabal v eppendorfových skúmavkách vo svojom vrecku na plášti.

Vo vrecku v plášti okrem eppendorfových skúmaviek Kevin nosieval aj žuvačky, ktoré potreboval keď bol nervózny a premýšľal. Vytiahol hneď zo tri a dal si ich do úst. Meredith vedľa neho sedela a dúfala, že sa jej Kevin nespýta o aký ilegálny výskum ide. Bála sa profesora a jeho vyhrážok. I keď presne nevedela, čo tým profesor myslel. Žeby ju vyhodil z práce? To by nebolo také zlé, pomyslela si Meredith, urobím si doktorát u niekoho iného. Predsa nemôžem pracovať niekde, kde sa robí ilegálny výskum zameraný na klonovanie ľudí. Ale čo ak tými výhrážkami myslel niečo iné?

Meredith sa otočila ku Kevinovi. „Bože Meredith, čo ti je?“ Bola úplne zelená. „Kevin, je mi ľúto, že som ti vôbec niečo hovorila...mám ťa veľmi rada a nechcem ťa do toho zaťahovať. Pomôžem si sama. Prosím ťa, tvár sa, že som ti nič nepovedala, dobre? Prosím, sľúb mi to“.

„Dobre, sľubujem.“ povedal Kevin v domnení, že ju tým ukludní. Meredith odišla späť do laboratória. Kevin zostal sedieť pod dubom ako obarený. V duchu uvažoval ako by taký vzdelaný a charakterný človek, akým profesor bol, mohol byť schopný niečoho takého. Ved' ho poznal ešte od svojich študentských začiatkov a pre mnohých jeho spolužiakov bol profesor stelesnením vedeckej etiky. Opantali ho peniaze a majetok, moc alebo ho do toho niekto prinútil? Ale kto by v takom prípade bol natoľko mocný, aby zlomil profesorov neoblomný charakter? Ako Kevin takto uvažoval, Meredith v kancelárii napadlo, čo mohol mať profesor na mysli, keď jej povedal, že s ňou bude zle. Spomenula si na jeho výraz tváre počas onoho osudového rozhovoru. Bola to tvár šelmy zahnanej do kúta, ktorá je pre svoju záchranu schopná urobiť čokoľvek. Profesor možno myslel jej smrť. Ak by sa totiž celá záležitosť prevalila, profesora by to stálo viac ako len akademickú kariéru. Tiež si uvedomila, že podobný osud môže čakať aj Kevinu. Pomyslenie na výskum, ktorému sa v blízkej dobe hodlal profesor venovať, jej naháňalo husiu kožu.

Kevin začul kroky a skôr ako sa stačil poobzerať, zjavil sa pred ním na Evžen, ktorý si nechtiac vypočul celý rozhovor medzi ním a Meredith. Evžen bol menší, zavalitý študent so zatrpknutým výrazom na tvári, ktorého snom bolo stať sa úspešným vedcom. Nemal veľa priateľov, pretože všetok svoj čas venoval štúdiu a práci v laboratóriu. Evžen bol práve diplomantom u pána profesora, ktorý mal k nemu priam otcovský vzťah. A Evžen mu bol nesmierne oddaný. Teraz Kevinovi povedal, že je odhodlaný všetko oznámiť profesorovi, hoci i jeho trápilo to, čo sa práve dozvedel. Áno, je postavený pred závažné rozhodnutie. Jedno z najťažších vo svojom živote. Postaviť sa na stranu profesora i keď sa nestotožňoval s jeho úmyslami, alebo na stranu zdravého rozumu, i keď by to možno znamenalo nenaplnenie jeho sna?

Kevin sa bál. Mlčanie prerušil Evžen, ktorý sa rozhovoril o množstve práci, ktorú mal ešte pred sebou. A o profesorovi sa už nezmienil. Potom bez slova odišiel. Kevinovi sa zdalo byť jeho správanie čudné, tak sa rozhodol porozprávať ešte raz s Meredith. Spoločne sa zhodli, že bude najlepšie celú vec nechať na pokoji, aby bola v bezpečí. Ráno sa obaja pobrali do ústavu, keďže mali ešte nedokončený experiment použitím metódy MLM-PCR (Dömötör *et al*, 2005). Po čase sa do špičkovy vybaveného laboratória vrátil ako zmyslov zbavený Evžen: „Musím sa s vami okamžite porozprávať!“ Obávali sa, že ich ctižiadostivý kolega bežal rovno za profesorom a všetko mu porozprával. Na ich prekvapenie povedal: „Musíme to zastaviť. Včera večer som sa stretol s profesorom a navrhol mi spoluprácu, viete, čo mám na mysli. Celú noc som premýšľal a rozhodol som sa, že profesorovu ponuku odmietnem, pretože mám pocit, že za celým výskumom stojí niekto “dôležitý“ a vlastne sa nechcem na ničom podobnom podieľať. Má to

však háčik, profesora ani vo sne nenapadlo, že by som odmietol, tak môžem mať problém“. Bolo jasné, čo má na mysli. Meredith a Evžen sú v ohrození života. Musia zistiť, ktorý z vysoko postavených ľudí nemá potuchy, čo znamená vedecká etika a aké riziká podobný výskum nesie...

Kevinovi sa to celé nepozdávalo. Veľmi dobre vedel, že profesor pozná všetky úskalía, ktoré takéto pokusy prinášajú. Matne si spomenul na jeden dávny rozhovor s profesorom...bolo to krátko potom ako prezident Bush zakázal v Spojených štátoch akékoľvek klonovanie ľudí. „Ak by vás pristihli, vyfasovali by ste desať rokov.“ Zapamätal si to práve preto, že profesor Busha v láske nemal, s týmto sa však úplne stotožňoval. Sám predsa tvrdil, že je to aj mimoriadne riskantné, a keby to aj vyšlo, tak je to veľmi nezodpovedné a neetické. Čo len mohlo tak zásadne zmeniť profesorov názor? Aké pohnútky ho viedli k rozhodnutiu dať sa na takú riskantnú a nebezpečnú vec? A vtom si Kevin spomenul, že pred niekoľkými rokmi prišli s manželkou o jediné dieťa. Počul o mnohých pároch, ktorí tak veľmi žialili nad stratou svojou dieťaťa, že by dali neviem čo, keby ich dieťa znova žilo...žeby?

Kevinovi prišlo profesora ľúto. Kevinove myšlienky prerušil Evžen, z ktorého vyhrklo: „Mám týždeň na rozmyslenie.“ V labáku sa to však začalo hemžiť ľuďmi a tak sa ich rozhovor musel skončiť. Kevinova hlava bola stále plná otázok - Ako to len ten profesor môže? Ako mohol tak klesnúť? Ako môže len tak dať niekoho zabiť? V hlave sa mu prehánala ešte jedna vec. Boli to priam legendárne slová profesora, ktoré zvykol hovoriť na prednáškach z bioetiky: „Človek je preto človekom, lebo vždy môže aj inak.“

Tú noc sa Kevinovi snivali hrozné veci. Videl ako neznámi ľudia chytia a silou naložia Meredith do auta. V tme pod konármi stromu niekto stál a díval sa. Bol to profesor. Kevin chcel kričať ale jeho hlas ako keby sa stratil v tme... Zrazu sa ocitol na lúke plnej farebných kvetov a pod starou vrbou videl opäť sedieť profesora s jeho manželku, ktorí s úsmevom na tvári sledovali syna ako naháňa motýlov. Ráno sa zobudil zničený. Žeby bol profesor schopný dať niekoho zabiť kvôli tomu aby znovu získal syna? Alebo je vtom niečo iné? Počas cesty do roboty rozmýšľal, čo spraviť... nemali by dopustiť, aby sa niekomu niečo stalo. Treba získať nejaké dôkazy. Ale ako? A čo keby Evžen prijal návrh na spoluprácu. Takto by mohli získať viac informácií a tiež aj nejaký čas. Je to nebezpečné, ale niečo treba podniknúť, veď nemôžu nechať veci len tak akoby sa nič nedialo.

Počas dňa ho vyhladal Evžen: „Už som sa rozhodol. Musíme to urobiť. Nie len pre nás, ale aj pre budúcnosť celej katedry. Pristúpim na profesorovu ponuku.“ Kevina by v normálnej situácii tieto vety rozosmiali, pretože mu to pripomínalo scénu z filmu. Ale dnes to bolo iné. Len pohyb jeho hlavy, naznačoval súhlas s Evženovými slovami. Dohodli sa, že si premyslia postup a oboznámia s ním Meredith. O pár hodín neskôr Kevin vyšiel z labáku a videl profesora, ktorý prechádzal chodbou so svojou ženou. Spočiatku mu to neprišlo zvláštne, pretože je streda. Jedna z mála vzácných chvíľ, ktorú trávili spolu pravidelne pri obede v školskom bufete. I napriek tomu, že imitácia jedla, ktorú v ňom ponúkali mnohokrát nebola požívateľná. Kevin si všimol, že profesora manželka bola iná. Na jej tvári bolo zreteľne vidieť stopy po starostiach a vyčerpaní. I šaty, ktoré na nej už párkrát videl, neobopínali jej postavu ako inokedy. Čo sa deje?

Bolo viac než jasné, že niečo nie je v poriadku. Majú rodinné problémy? Alebo sa jej pracovné vyťaženie podpísalo pod stratu hmotnosti a zničený výraz tváre? Alebo nastali nejaké problémy vo výskume? Mohol len hádať. Dúfal, že otázka nezostane dlho nezodpovedaná. Ale to je už Evženova rola...

Po celý čas z profesora a jeho manželky nespustil pohľad, v jednej chvíli sa im pohľady stretli. Kevina prepadol strach. „Kevin, tu si, všade ťa hľadám,“ vybehla spoza rohu Meredith. „Čo je? Stalo sa niečo? Prečo sa tak tváriš?“ Až teraz si však všimla, pravdepodobnú príčinu. Tentokrát sa na niekoľko sekúnd stretli pohľady až štyroch ľudí. Okolité svet akoby vôbec

nejestvoval...Každý vedel, čo ten pohľad znamená. Profesor nestratil duchaprítomnosť, podišiel bližšie a pokojným hlasom povedal: „S vami dvoma by som rád niečo prebral. Zastavte sa prosím u mňa v kancelárii okolo tretej.“ Odišiel a oni zostali ako obarení. V tej chvíli im pohľad padol na nástenku, kde stálo, že zomrel Docent Olivier. „Bože, veď mal len štyridsaťpäť rokov...“ Bola to nepríjemná správa, kvôli ktorej Meredith pozabudla, že ju o tretej čaká obávaný rozhovor.

Docenta Oliviera poznali z prednášok z biochémie. „Vraj to bol infarkt. Ja tomu neverím“, ozval sa spoza nich ďalší hlas. Bola to Janette. Janette bola študentkou, za ktorou sa na fakulte otočil každý chlap. Dlhonohá bruneta s veľkými modrými očami a krásnym úsmevom. Docent Olivier bol školiteľom jej diplomovej práce. „Ako to myslíš?“ spýtal sa Kevin. „Myslím, že my traja si máme čo povedať. Podťe so mnou“, povedala potichu. Obaja sa vybrali za ňou.

Janette ich zaviedla do kancelárie docenta Oliviera, kde im porozprávala, že aj keď sa Olivier s profesorom nemali veľmi radi, v poslednom čase sa často stretávali a pri ich poslednom rozhovore tesne pred docentovou smrťou sa veľmi pohádali. Porozprávala im aj to, že z jedného ich rozhovoru zachytila pár slov o nejakom ilegálnom výskume. A krátko pred docentovou smrťou našla v jeho kancelárii, pri hľadaní článkov, čo jej sľúbil k diplomovke, v jednej zásuvke dokumenty s nápisom „Top secret“. Keď do nich nazrela, zistila, že nejde len o ilegálny výskum, ale o výskum zameraný na klonovanie ľudí, ktorého dôsledkom by boli dedičné zmeny. Súčasťou dokumentov bola aj zmluva s americkou biotechnologickou spoločnosťou a šek vo vysokej hodnote. Po docentovej smrti však všetky dokumenty zmizli. Kevin úplne zbledol. Všetkých troch napadla myšlienka, že docent mohol spoluprácu odmietnuť a preto ho odstránili. Oboznámil Meredith a Janette ako sa s Evženom rozhodli pristúpiť na profesorovu ponuku. O 15,00 hod vošli Kevin a Meredith do profesorovej kancelárie, kde ich prekvapil neznámy muž v obleku sediaci v profesorovom kresle.

Neznámy sedel otočený k oknu, Kevin i Meredith netušili, kto to môže byť. Jediné, čo bolo vidieť, bol stúpajúci dym vytvárajúci jemné obláčiky. Kevin začal kašľať. Trápila ho chronická bronchitída. Ale ten zápach... Bol mu známy. Veľmi nezvyčajný. Nevedel si spomenúť skadiaľ to pozná... Z myšlienok ho vytrhol hlas neznámeho. „Konečne mám tú česť Vás spoznať. Veľa som o Vás počul z profesorových úst. Rád by som Vám predniesol svoju ponuku a pevne verím, že sa bude páčiť obom.“ Kevin a Meredith sa na seba nechápavo pozreli. „Ale Frank... namietal profesor. „Rád Vás poznávam. Volám sa Frank. S profesorom sa poznáme už od strednej školy. Spolupracujeme na viacerých projektoch. Pomáhal nám aj Olivier, teda... až do tej nehody. Ponuka, ktorú som Vám spomínal, môže profesorovi zachrániť život. Požiadal som ho, aby Vás zavolať.“ Kevinov mozog pracoval na plné obrátky: Že by sa karta obrátila? Môže byť profesor nevinný? Mohol by byť obeťou?

Kevin si pozorne prezeral muža sediaceho oproti v kresle a mal pocit, že sa s ním už niekde stretol, no nemohol si spomenúť na miesto ani čas. Frank vytiahol zo svojho kufríka zväzok spisov. Podal ich Kevinovi a Meredith. Skôr, než si stihli prelistovať papiere, sa im Frank prihovoral. „Ako som pred chvíľou spomínal, mám pre vás zaujímavú ponuku na spoluprácu na istom projekte. No skôr než vám poviem, o čo sa jedná, sa musím ubezpečiť, že informácie, ktoré sa dozviete, zostanú len medzi nami. Ide o veľmi delikátnu záležitosť a ak sa rozhodnete zapojiť do tohto výskumu, budem vyžadovať vaše maximálne nasadenie a absolútnu podporu vo všetkom, čoho sa výskum bude týkať. Teraz si prosím pozorne prezrite dokumenty, potom vám s ochotou odpoviem na všetky otázky.“ Kevin cítil vzrušenie, no zároveň bol plný neistoty a obáv z toho, čo obsahujú spisy na stole. Pozrel sa na vystrašenú Meredith, otvoril prácu na prvej strane a spolu sa pustili do skúmania jeho obsahu.

Čítali veľmi pozorne, prechádzali slovo po slove, písmenko po písmenku. A stále viac boli prekvapení obsahom. Ich výraz tváre sa menil z minúty na minútu, od vystrašeného, cez

užasnú až k úplne zhrozenému. Všetko odrazu začalo mať zmysel, všetko do seba zapadalo. Už chápali profesorovo správanie a celú tú tajomnú atmosféru, ktorá sa vznášala nad celým týmto výskumom. Po dočítaní chvíľu sedeli úplne bez slova, každý ponorený do svojich myšlienok. Po čase Meredith pozrela na Kevina spýtavým pohľadom. Vedel, na čo myslí, mal presne tú istú otázku. Čo teraz, čo budú robiť? Mal strach, ani nie tak o seba, ale o Meredith. Nechcel si ani len predstaviť, čo bude nasledovať, keď sa budú musieť rozhodnúť. Čo je vlastne horšie, prijať ponuku alebo nie? Plne si uvedomoval, že už niet cesty späť. Nech sa rozhodnú akokoľvek, budú musieť niesť následky.

Medzičasom Evžen sedel za fluorescenčným mikroskopom a snažil sa pozorovať fluorescenciu `svojich` buniek. Bol to pokus, ktorý mu už dlhšie nevychádzal podľa jeho predstáv a poznatkov. S jeho bunkami nebolo čosi v poriadku. Dnes sa nevedel sústrediť, dokonca ani na takú banalitu, akou je pozeranie do mikroskopu. Tváril sa, že pracuje, ale myslou bol v profesorovej kancelárii spolu s Kevinom a Meredith. Čo môže od nich profesor chcieť? Nie sú tam akosi dlho? Zrazu ho vyrušili kroky. Bola to Janette. „Evžen, všade som ťa hľadala. Kevin s Meredith sú ešte `tam`?“ Evžen nemo prikývol. Netušil, že aj Janette vie.

V tom čase, Meredith a Kevin vyšli z profesorovej kancelárie a tajomný Frank so spokojným výrazom zavrel za nimi dvere. Meredith sa už neovládla. „Klonovanie ľudí! Myslela som si, že klonovanie ľudí je to najhoršie, ale toto čo robia oni...a my s nimi máme spolupracovať! Idem späť za profesorom a poviem, že ja do toho nejdem.“ Kevin ju chytil za rukáv plášt'a. „Zbláznila si sa? Pravdepodobne jediný dôvod prečo ešte žijeme je ten, že sme s tým plánom súhlasili.“ Došli k dverám laboratória, za ktorými stál Evžen a zvedavo sa na nich pozeral. Aby však zbytočne nevzbudzovali pozornosť rozhodli sa stretnúť na nejakom tichom mieste. „Zoberieme aj Janette“ navrhol Evžen, keď odchádzal. Kevin súhlasil, aj keď si myslel, že jediným dôvodom je ten, aby sa Evžen mal na koho pozeráť.

Večer na dohodnutom mieste sa Meredith tvárila veľmi nervózne. „Nevieme komu môžeme veriť“ opakovala Kevinovi dookola. Spoza stromu začuli šuchot. Bola to Janette. „Je tu Evžen?“ spýtala sa kráčajúc ku nim. „Mysleli sme si, že príde s tebou“ odpovedala jej Meredith v panike. „Povedal mi o schôdzke, potom si ho zavolať profesor do svojej pracovne. Keď tak nad tým premýšľam, od vtedy som ho nevidela. Myslíte, že...?“ Kevin a Meredith sa zatvárali ako keby vtedy práve vtedy niečo pochopili. „Ideme!“ zvolal Kevin. „Čo sa deje?“ opýtala sa Janette. „V podzemí v tajnom laboratóriu prebieha výskum. Pôvodne sa to malo týkať len klonovania ľudí, ale zvrhlo sa to, keď záhadný muž s cigaretou medzi zubami pán Frank získal z laboratória NASA vzorku mimozemskej DNA.“

Všetci traja sa rozbehli smerom k ústavu a bežali ako o dušu dole schodami do tajného laboratória. V myšliach sa im premietali varianty toho, čo sa mohlo stať. Chceli nájsť Evženu a pomôcť mu, ak bude potrebné. A újsť. Nemať viac dočinenia s tými ľuďmi, ani ústavom. Prvý dobehol Kevin a pohľad, ktorý sa mu naskytol, naplnil jeho desivé predstavy. Zbadal Evženu priviazaného hrubým povrazom okolo stoličky, v ústach mal napchatú vreckovku, aby nemohol kričať. A Franka s pohľadom plným vzrušenia a škodoradosti ako sa chystá Evženovi vstreknúť nejakú injekciu do ruky. V momente ako začal kričať „Prestaňte, to nemôžete!“ vrhli sa na neho dvaja chlapi, ktorých si predtým nevšimol, ktorí stáli opodiaľ a pravdepodobne tam boli preto, aby priebeh celého výskumu strážili. Ako sa Kevin snažil sa vymáňať z pevného zovretia svalnatých mužov, pocítil niečo mokré a slizké na svojej tvári. Bol to kúsok sendviča, ktorý ležal vedľa neho na lavičke a teraz ho mal rozmazaný všade po tvári. Chvíľu mu trvalo, kým sa rozepamätal kde je, ale keď konečne precitol a uvedomil si, že stále sedí, teraz vlastne už ležal, na lavičke v parku za ústavom, padol mu obrovský kameň zo srdca. „Bol to iba sen.“ V ušiach mu

ako ozvena znelo: „Človek je preto človekom, lebo vždy môže aj inak...“. Ako dobre, že máme vždy na výber...